

терми і под., відкривають правобічну позицію для адресата: нім. *Die Mutter hat ein Stück Kuchen für die Tochter geschnitten*; укр. *Мати уривала мені шматок торта, і я робив варенички...* (В. Шевчук).

Деякі предикати аналізованої групи (нім. *Abschneiden, brocken, wegschneiden, zerfasern* і под.; укр. *Відкраювати, відрізувати, терти*) – потенційно чотиривалентні й виявляють спроможність утворювати модель, у якій наявні лівобічна суб'єктна синтаксема й правобічні об'єктна, інструментальна й адресатна, напр.: нім. *Der Großvater hat eine Schnitte Wassermelone mit dem Messer für die Enkelin geschnitten*; укр. *Тато відкраяв ножем шматок хліба для свого сина* (Розм).

Отже, дієслова, що репрезентують предикати деструкції, становлять у сучасних німецьких та українських мовах окремих тематичний клас. У реченнях вони функціонують як предикати дії, процесу, стану, а також як синкретичні предикатні одиниці процесу-стану. Найбільший за обсягом тип, як у кількісному, так і значенневому планах, формують в обох зіставлюваних мовах предикати дії, які потенційно дво- – чотиривалентні. Напівпериферійний пласт становлять предикати процесу руйнування та синкретичні предикати процесу-стану руйнування, які переважно виявляють себе як одновалентні, рідше – двовалентні. До периферії в німецькій та українській мовах належать предикати стану, що позначають стан знебуттєвлення, розпаду, зникнення, пошкодження істоти / неістоти. Вони здебільшого одновалентні й зазвичай прогнозують лише лівобічну суб'єктну синтаксеми, яка вказує на предмети, що є пасивними носіями стану. Водночас українській мові притаманні предикативні форми на *-но, -то* зі значенням результативності стану руйнування як наслідку виконаної дії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І.Р. Вихованець. – К. : Наук. Думка, 1992. – 222 с.
2. Даугатс Э.Ю. Исследование семантической области слов, выражающих понятие прекращение жизни человека в современном немецком языке : дис. ... канд. Филол. Наук : 10.02.04 / Эдуард Юрьевич Даугатс. – Минск, 1973. – 189 с.
3. Калько М. Аспектуальність: категоризація, класифікація і репрезентація в сучасній українській літературній мові : [монографія] / М. Калько. – Черкаси : Видавель Чабаненко Ю., 2008. – 384 с.
4. Кибардина С. М. Валентность немецкого глагола : дис. ... д-ра филол. Наук : 10.02.04 / Светлана Михайловна Кибардина. – Вологда, 1988. – 580 с.
5. Кильдибекова Т.А. Глаголы действия в современном русском языке : Опыт функционально-семантического анализа / Т.А. Кильдибекова. – Саратов : Изд-во Саратов. Ун-та, 1985. – 160 с.
6. Кузнецова Э.В. Лексико-семантические группы русских глаголов как объект системно-семасиологических исследований / Э.В. Кузнецова // Рус. Языкознание. – К. : Вища шк., 1987. – Вып. 15. – С. 102–109.
7. Нариси з основоцентричної дериватології / [В.В. Грещук, Р.О. Бачкур, І.Ф. Джочка, Н.М. Пославська] ; за ред. Василя Грещука. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. – 348 с.
8. Пославська Н.М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта : дис. ... канд. Філол. Наук : 10.02.01 / Наталя Михайлівна Пославська. – Івано-Франківськ, 2006. – 266 с.
9. Потапенко Т.А. Лексико-семантическая характеристика глаголов с общим значением разрушительного воздействия на объект / Т.А. Потапенко // Филол. Науки. – 1983. – № 2. – С. 50–56.
10. Das grosse Deutsch-Russische Wörterbuch : in 3 B. – М. : Verlag Russkij Jazyk, 2000.
11. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache : in 6 B. / [hrsg. Von Günter Drosdowski]. – Bibliographisches Institut Mannheim, Wien ; Zürich : Dudenverlag, 1977–1979.
12. Valenzwörterbuch deutscher Verben / [H. Schumacher, J. Kubczak, R. Schmidt, V. de Ruiter]. – Tübingen : Günter Narr Verlag, 2004. – 1040 S.
13. Wörterbuch der deutschen Sprache / [hrsg. Von G. Wahrig]. – [4 Aufl.] – München : Deutscher Taschenbuch Verlag, 1981.

The article deals with the structure and semantico-valential opportunities of verbal predicates of destroying in German and Ukrainian. The study being made presents the classification of this category of words and predicates of destroying peculiarities in researching languages determined by comparative analysis.

Key words: valency, predicate, substantive syntaxeme, verbs of destroying, object, subject, instrumental syntaxeme.

О. Ю. Прадід

СИНТАКСИЧНА СТРУКТУРА НАЗВ РОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню синтаксичної структури назв розділів чинного Кримінального кодексу України. Зазначається, що абсолютна більшість назв розділів кодексу побудована за моделлю простого номінативного речення (26 із 35) і лише окремі з них (9 назв) є компонентами поліпредикативних конструкцій.

Ключові слова: синтаксична структура, номінативне речення, додаток, означення, поліпредикативна конструкція.

Синтаксична параметризація мови Кримінального кодексу України (далі ККУ) не була предметом комплексного дослідження в українському мовознавстві, хоч окремі зауваги щодо

синтаксичної організації мови законодавчого підстилю взагалі і мови ККУ зокрема знайшли своє відображення в працях Д.Х. Баранника [1], О.І. Бичок [2-5], Р.Д. Іванського [6], В.Г. Рогожі [7-8] та деяких інших учених.

Отже, дослідження синтаксичної структури мови ККУ є одним з актуальних завдань юридичної лінгвістики, а його результати можуть бути використані в процесі подальшого вдосконалення вітчизняного законодавства.

ККУ складається з трьох частин: 1) «Загальна частина» (далі ЗЧ) (15 розділів), 2) «Особлива частина» (далі ОЧ) (20 розділів), 3) «Прикінцеві та перехідні положення» (2 розділи). У перших двох частинах на відміну від третьої частини кожен розділ має назву, як свідчить проведений аналіз, переважно побудовану за моделлю простого номінативного речення, тобто такого «односкладного речення, в якому головний член виражений іменником у формі називного відмінка» [9: 435].

Синтаксична структура номінативних речень, що є назвами розділів ККУ, різноманітна.

Лише в одному випадку головний член речення, виражений іменником у називному відмінку однини, є непоширеним – **N1**: *Судимість* (розділ XIII ЗЧ).

Усі інші головні члени номінативних речень, виражені іменниками у називному відмінку однини або множини, є поширеними:

1) непрямим безприйменниковим або прийменниковим додатком, що виражений:

а) іменником у родовому відмінку однини – **N1+N2**: *Призначення покарання* (розділ XI ЗЧ);

б) іменником у місцевому відмінку однини – **N1+y+N2**: *Співучасть у злочині* (розділ UI ЗЧ);

в) іменником у родовому відмінку однини, який, у свою чергу, поширений узгодженим означенням, вираженим прикметником – **N1+від+AN2**: *Звільнення від кримінальної відповідальності* (розділ IX ЗЧ);

2) узгодженим означенням, вираженим прикметником – **AN1**: *Загальні положення* (розділ I ЗЧ);

3) неузгодженим означенням, вираженим іменником у родовому відмінку однини з прийменником – **N1+проти+N2**: *Злочини проти власності* (розділ UI ОЧ); *Злочини проти довкілля* (розділ УIII ОЧ); *Злочини проти правосуддя* (розділ ХУIII ОЧ);

4) неузгодженим означенням, вираженим іменником у родовому, знахідному або місцевому відмінку однини з прийменником, які, у свою чергу, поширені:

а) неузгодженим означенням, вираженим іменником у родовому відмінку однини – **N1+проти+N2+N2**: *Злочини проти безпеки виробництва* (розділ X ОЧ);

б) узгодженим означенням, вираженим прикметником – **N1+про+AN2**: *Закон про кримінальну відповідальність* (розділ II ЗЧ); **N1+проти+AN2**: *Злочини проти громадської безпеки* (розділ IX ОЧ); **N1+y сфері+AN2**: *Злочини у сфері господарської діяльності* (розділ VII ОЧ); *Злочини у сфері службової діяльності* (розділ ХУII ОЧ);

в) узгодженим означенням, вираженим прикметником, і неузгодженим означенням, вираженим іменником в родовому відмінку однини, яке, у свою чергу, поширене безприйменниковим непрямим додатком, вираженим іменником в родовому відмінку однини, що поширений узгодженим означенням, вираженим прикметником – **N1+проти+AN2+N2+AN2**: *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби* (розділ XIX ОЧ);

г) однорідними неузгодженими означеннями, вираженими іменниками в родовому відмінку однини, одне з яких, у свою чергу, поширене непрямим безприйменниковим додатком – іменником у родовому відмінку однини – **N1+проти+N2(N2таN2+N2)**: *Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту* (розділ XI ОЧ);

5) однорідними неузгодженими означеннями, вираженими іменниками в родовому відмінку однини або множини з прийменником, які, у свою чергу, поширені:

а) узгодженими означеннями, вираженими прикметниками і займенником, та неузгодженими означеннями, вираженими іменниками у родовому відмінку однини – **N1+проти+[(A,АтаPronA)N2]i[(A,АтаPronA)N2]+ [N2+N2]i(N2+N2)+[N2+N2]i(N2+N2)**: *Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина* (розділ У ОЧ);

б) неузгодженими означеннями, вираженими іменниками у родовому відмінку однини – **N1+проти+(N2таN2)N2**: *Злочини проти життя та здоров'я особи* (розділ II ОЧ);

N1+проти+(N2,N2таN2)N2: *Злочини проти волі, честі та гідності особи* (розділ III ОЧ);

в) неузгодженим означенням, вираженим іменником у родовому відмінку однини, та

угодженим означенням, вираженим прикметником – **N1+проти+N2, (N2+N2)таAN2**: *Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку* (розділ XX ОЧ);

г) узгодженими означеннями, вираженими прикметниками, та неузгодженими означеннями, вираженими іменником у родовому відмінку однини – **N1+проти+AN2таAN2(N2)**: *Злочини проти статевої свободи та статевої недоторканності особи* (розділ IV ОЧ);

г) непрямыми безприйменниковими додатками, вираженими іменниками в родовому відмінку однини або множини, які, у свою чергу, поширені узгодженими означеннями, вираженими прикметниками – **N1+у сфері+[N2+AN2],[N2+AN2)],[N2+ (N2таN2)]**: *Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації* (розділ XIY ОЧ);

д) однорідними непрямыми безприйменниковими додатками, вираженими іменниками в родовому відмінку множини та узгодженими означеннями, вираженими прикметниками, або неузгодженим означенням, вираженим іменником в родовому відмінку однини – **N1+у сфері+N2[AN2,AN2таAN2i (N2+N2)]**: *Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку* (розділ I ОЧ);

б) однорідними неузгодженими означеннями, вираженими іменниками з прийменником у родовому відмінку однини, одне з яких, в свою чергу, поширене узгодженим означенням, вираженим прикметником – **N1+проти+ AN2таAN2**: *Злочини проти громадського порядку та моральності* (розділ XII ОЧ);

7) неузгодженим означенням, реалізованим цілісним словосполученням із прийменником, яке, в свою чергу, поширене узгодженим означенням, вираженим прикметником, і неузгодженим означенням, вираженим іменником в родовому відмінку однини – **N1+проти+N2+AN2+N2**: *Злочини проти основ національної безпеки України* (розділ I ОЧ);

8) однорідними неузгодженими означеннями, реалізованими цілісними словосполученнями з прийменником, які, в свою чергу, поширені узгодженими означеннями, вираженими прикметниками, й неузгодженими означеннями, вираженими іменниками в родовому відмінку однини або множини – **N1+проти+N2+[(N2+AN2),(N2+AN2)та(N2+N2)]**: *Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян* (розділ XV ОЧ);

Рідше номінативні речення є компонентами поліпредикативних конструкцій:

а) складносурядних речень з єднальним сполучником **та**: *Вина та її форми* (розділ У ЗЧ); *Повторність, сукупність та рецидив злочинів* (розділ УІІ ЗЧ); *Покарання та його види* (розділ X ЗЧ); *Звільнення від покарання та його відбування* (розділ XII ЗЧ); *Примусові заходи медичного характеру та примусове лікування* (розділ XIY ЗЧ); *Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх* (розділ XV ЗЧ); *Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення* (розділ XIII ОЧ);

б) головної частини складнопідрядного речення нерозчленованої структури з підрядною означальною: *Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єкт злочину)* (розділ IV ЗЧ);

в) безсполучникового складного речення: *Злочин, його види та стадії* (розділ III ЗЧ);

Слід зазначити, що два розділи ККУ мають подвійні назви. Так, після основної назви розділу IV ЗЧ *Особа, яка підлягає кримінальній відповідальності* в дужках подається додаткова назва *Суб'єкт злочину*, а до розділу XIX ОЧ, що має назву *Злочини проти встановленого порядку несення військової служби*, – додаткова назва *Військові злочини* (синтаксична структура перелічених назв описана вище).

Проведений аналіз дає підстави зробити такі висновки:

1. Переважне використання в назвах розділів ККУ номінативних речень, поширення головних членів ланцюжками неузгоджених означень і непрямих додатків, уживання однорідних рядів цих другорядних членів є яскравим підтвердженням іменного характеру законодавчого підстилю мови;

2. Із 35 назв розділів ККУ 26 побудовані за моделлю номінативного речення і лише 9 є компонентами поліпредикативних конструкцій;

3. Конструкції з прийменником використовуються переважно в назвах розділів ОЧ ККУ, причому найчастіше вживаються прийменники **проти** (у 15 назвах із 20) і **у сфері** (у 5 назвах із 20).

У назвах розділів ЗЧ ККУ конструкції з прийменником використовуються лише в 4 назвах із 15 (від – двічі, про, у – по одному разу);

16. Засобами вираження однорідності у блоці однорідних членів найчастіше є сполучник **та** (у 7 назвах розділів із 15 ЗЧ і 11 назвах розділів ОЧ із 20), й інтонація (у 8 назвах розділів із 35).

Таким чином, із 35 назв ККУ 26 побудовані за моделлю номінативного речення і лише 9 є компонентами поліпредикативних конструкцій. Переважне використання в назвах ККУ номінативних речень, поширення головних членів ланцюжками неузгоджених означень і непрямих додатків, уживання однорідних рядів цих другорядних членів є яскравим підтвердженням іменного характеру законодавчого підстилю мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранник Д.Х. Мова нормативно-правових актів і система функціональних стилів літературної мови / Д.Х. Баранник // Право і лінгвістика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: У 2-х ч. – Сімферополь: Доля, 2003. – Ч. 2. – С. 114–119.
2. Бичок О.І. Вставлені конструкції у мові чинного законодавства України / О.І. Бичок // Східнослов'янська філологія: [зб. Наук. праць / відп. Ред. С.О. Кочетова]. – Випуск 15. Мовознавство. – Горлівка: Вид-во ГДПШМ, 2008. – С. 141–150.
3. Бичок О.І. Однорідні конструкції в тексті Конституції України / О.І. Бичок // Дослідження з лексикографії і граматики української мови: [зб. Наук. праць / за ред. Проф. Д.Х. Баранника]. – Вип. 5. – Дніпропетровськ: Пороги, 2007. – С. 9–15.
4. Бичок О.І. Похідні прийменники в мові українського законодавства / О.І. Бичок // Лінгвістичні студії: [зб. Наук. праць / за ред. Проф. А.П. Загнітка]. – Випуск 17. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – С. 45–48.
5. Бичок О.І. Словосполучення в структурі мови Конституції України / О.І. Бичок // Вісник Дніпропетровського національного університету: [науковий журнал / відп. Ред. Т.С. Пристайко]. – Серія: Мовознавство. – У 2 т. – Вип. 13. – Т. 1. – № 4/1. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. – С. 45–50.
6. Іванський Р.Д. Речення і текст: складнопідрядні речення умови в Кримінальному кодексі України // Український зміст [науково-популярний лінгвокультурний щоквартальник / наук. кер. І.С. Попова]. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. – С. 97–102.
7. Рогожа В.Г. Порядок слів у висловленнях з експресивно-вольовою модальністю в текстах кодексів України / В.Г. Рогожа // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2 (18). – С. 418–422.
8. Рогожа В.Г. Словосполучення як спосіб вираження модальності в текстах кодексів України / В.Г. Рогожа // Вісник Української Академії державного управління. – 2001. – № 2. – С. 358–365.
9. Українська мова: Енциклопедія. – 3-є вид., зі змінами і доп. – К.: Українська енциклопедія, 2007. – 853 с.

The article considers the research of syntactical structure denomination in current criminal code of Ukraine. Most denominations of the code's chapters are formed according to the model of the simple nominative sentence (26 from 35) and only some have components of polypredicative constructions (9 from 35).

Key words: syntactical structure, nominative sentence, object, attribute, polypredicative construction.

Я. С. Свентух

ЛОКАТИВ АТРИБУТИВНОЇ СЕМАНТИКИ ЯК ОКРЕМА СИНТАКСЕМА

У статті розглянуто основні теоретичні положення, пов'язані із локативними синтаксемами в семантико-синтаксичній структурі речення. У ній проаналізовано погляди мовознавців на локативну синтаксему з атрибутивним значенням. Обґрунтовано доцільність використання поняття «атрибутивний локатив» при номінуванні локативів зі значенням атрибутивності.

Ключові слова: семантико-синтаксична структура речення, локативна синтаксема, локатив з атрибутивною семантикою (атрибутивний локатив).

Сучасний етап розвитку української лінгвістичної думки характеризується поглибленим вивченням проблем синтаксичної семантики, переорієнтацією лінгвістичних досліджень за напрямком від значення до форми. Прихильники семантико-синтаксичного підходу (І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, Н. Л. Іваницька, В. І. Кононенко, М. Я. Плющ, В. М. Русанівський та ін.) досліджують речення з опорою на поняття семантико-синтаксичної структури, семантико-синтаксичних відношень, семантико-синтаксичної валентності, семантично елементарних і семантично неелементарних речень, предикатних і неpredикатних (субстанційних) синтаксем тощо. У семантико-синтаксичну структуру речення входить певна кількість неpredикатних знаків – іменників-аргументів, яких вимагає семантична природа відповідного предиката як центрального компонента речення, серед них на особливу увагу заслуговує локативна синтаксема.

Прояви цієї синтаксеми різноманітні, тому в статті пропонується розглянути лише одну із форм цієї синтаксеми – локатив зі значенням атрибутивності. Погляди мовознавців на локативно-атрибутивний компонент різні, тому й неоднакові варіанти номінування таких одиниць. У статті обґрунтовано доцільність використання поняття «атрибутивний локатив». Це поняття в науковому обігу нове, немає єдиного усталеного терміну. Дослідники вивчають це поняття, але не єдині у його визначенні: Й.Ф.Андерш називає його «лівоінтенційним партиципантом», І.Р.Вихованець -